

Opatrovnictví s důrazem na veřejné opatrovnictví

Mgr. Bc. Petra Juřátková

- **§ 465 OZ**
- **1)** Soud jmenuje opatrovníka člověku, **je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů**, nebo **vyžaduje-li to veřejný zájem**. Soud jmenuje opatrovníka **zejména** tomu, koho ve **svéprávnosti omezil**, tomu, o kom **není známo, kde pobývá**, **neznámému člověku zúčastněnému při určitém právním jednání** nebo tomu, jehož **zdravotní stav mu působí obtíže** při správě jmění nebo hájení práv.
- **(2)** Odůvodňují-li to okolnosti, může soud opatrovníku uložit, aby se v přiměřeném rozsahu pojistil pro případ, že při výkonu své funkce způsobí opatrovanci nebo jiné osobě škodu.

- **Omezení svéprávnosti** = krajní řešení
 - Jen hrozila-li by osobě jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jejím zájmům mírnější a méně omezující opatření (§ 55 odst. 2 OZ)
- **Méně omezující opatření**
 - Nápomoc při rozhodování (§ 45 – § 48 OZ)
 - Zastoupení členem domácnosti (§ 49 – § 54 OZ)
 - Ustanovení opatrovníka bez zásahu do svéprávnosti (§ 465 odst. 1, § 469 odst. 1 oz),
 - Zvláštní příjemce sociálních dávek,
 - Svěřenské fondy,
 - Faktická podpora osob apod.

Svéprávnost

- Před 1. lednem 2014 tzv. *způsobilost k právním úkonům*.
- = **Způsobilost *nabývat* pro sebe vlastním právním jednáním práva a *zavazovat* se k povinnostem (právně jednat).**
- Plná svéprávnost
 - **Nabývá se zletilostí = dovršením 18 let**
 - **Dříve**
 - Uzavřením manželství
 - Přiznáním svéprávnosti (tzv. Emancipace)

Nezletilí

- **Domněnka způsobilosti nezletilého**
 - Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.
- Postavení zákonného zástupce
- **Souhlas zákonného zástupce**
 - Souhlasí-li zákonný zástupce, aby nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, něco učinil – jednotlivé právní jednání nebo komplex jednání (tento komplex musí být vždy vztažený k určitému účelu), je nezletilý schopen v mezích souhlasu sám právně jednat, pokud to není zákonem zvlášť zakázáno
 - Náročnost a rozsah jednání nezletilého nesmí vybočovat z mezí zvyklostí společenského života.
 - Souhlas může být následně omezen i vzat zpět.
 - Více zákonných zástupců více, postačí souhlas jednoho. Souhlasí-li více z nich a jejich názory si odporují, nepřihlíží se k projevu žádného z nich.

- **Souhlas zákonného zástupce k provozování obchodního závodu**
 - Udělí-li zákonný zástupce nezletilého, který nenabyl plné svéprávnosti, **souhlas k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti**, stává se nezletilý způsobilý k jednáním, jež jsou s touto činností spojena.
 - K platnosti souhlasu se vyžaduje přivolení soudu.
 - Souhlas může zákonný zástupce **odvolat** rovněž **jen s přivolením soudu**.
 - Přivolení soudu nahrazuje podmínku určitého věku.

- **Závislá práce nezletilých**

- 15 let + ukončená povinná školní docházka
- Jinak mohou vykonávat jen uměleckou, kulturní, reklamní nebo sportovní činnost za podmínek stanovených jiným právním předpisem.

Emancipace

- Na **návrh** nezletilého, který není plně svéprávný nebo na **návrh** zákonného zástupce **se souhlasem** nezletilého.
 - Nezletilý dosáhl 16 let
 - Prokáže svoji soběstačnost – tj. schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti
 - S návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého.
- nebo**
- Z vážných důvodů v zájmu nezletilého

Deliktní způsobilost

- **Způsobilost k zavinění**
 - Způsobilost vlastními zaviněnými protiprávními úkony založit svou odpovědnost za delikty
 - Způsobilost být odpovědný za své vlastní jednání
- 2 složky
 - **1. Rozumová (intelektuální) složka** – jsem schopen předvídat, že z mého jednání může vzniknout škoda
 - **2. Volní složka** – jsem schopen své jednání ovládnout
- Deliktní nezpůsobilost - §2920
 - Deliktně nezpůsobilí jsou ti, kteří nedokáží posoudit následky svého jednání a ovládnout své jednání.
 - Posuzuje se subjektivně
 - Deliktní nezpůsobilost tak **nevylučuje protiprávnost**, nýbrž zavinění
 - I ten, kdo není deliktně způsobilý, může jednat protiprávně (objektivní kategorie), ale není způsobilý k zavinění (subjektivní kategorie).

- **Škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání (§ 2920 - § 2922)**
 - *„Nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, nahradí způsobenou škodu, pokud byl **způsobilý ovládnout své jednání a posoudit jeho následky**; poškozenému náleží náhrada škody i tehdy, nebránil-li se škůdci ze šetrnosti k němu.“*
- **Odpovědnost osob:**
 - **Nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti**
 - I nezletilec může být plně svéprávný (emancipace, manželství atd.)
A pokud je plně svéprávný, tak se aplikují obecná pravidla
 - **Člověk stížený duševní poruchou** (nemusí být omezen na svéprávnosti)

- **Předpoklady: musí být přítomna rozumová a volní složka:**
 - Rozumová = způsobilost posoudit následky svého jednání
 - Volní = způsobilost ovládnout své jednání
 - Vždy se musí vycházet z toho, zda ten konkrétní člověk byl schopen posoudit, že z jeho jednání může s reálnou mírou pravděpodobnosti vzniknout škoda a mohl své jednání také podle toho ovládnout
 - Pokud jsou předpoklady splněny, tak budou odpovídat **i nezletilí = subjektivní odpovědnost**
- Nedostatek tzv. deliktní způsobilosti musí prokázat ten, jenž jí namítá.

- **„Šetrnost vůči škůdci“** – vazba na spoluzavinění poškozeného
 - Ohleduplnost vůči škůdci s duševní poruchou nemůže mít za následek, že nemůžu požadovat náhradu škody
- **Zohlednění majetkových poměrů škůdce (§ 2920 odst. 2)**
 - *„Nebyl-li nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, způsobilý ovládnout své jednání a posoudit jeho následky, má **poškozený právo na náhradu**, je-li to **spravedlivé se zřetelem k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného.**“*
 - V těchto případech soud může rozhodnout, že duševně nemocný člověk škodu nahradí
 - Neodpovídá jen proto, že je ztížen duševní poruchou, ale pokud jeho majetkové poměry jsou výrazně dobré a poškozeného špatné, tak se nebude k duševní poruše přihlížet

Spoluodpovědnost dozorčí osoby

- § 2921 OZ
 - *Společně a nerozdílně se škůdcem nahradí škodu i ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled. Není-li škůdce povinen k náhradě, nahradí poškozenému škodu ten, kdo nad škůdcem zanedbal dohled.*
- **Odpovědnost toho, kdo zanedbal náležitý dohled**
 - náležitý dohled znamená **odpovídající** dohled, neznamená dohled 24/7
 - vychází se z toho, jak se běžně rodiče mají starat o své dítě, ale musí se vycházet z chování konkrétního dítěte
 - kdo vykonává dohled? – **podle okolností** (rodiče, učitelé, babička při hlídání)

- § 2921 OZ – opatrovník?
 - ANO, pokud byl/měl být přítomen situaci, u níž vznikla škoda
- Zavinění tzv. dozorčí osoby se presumuje (§ 2911 OZ)
- Odpovědnosti se může osoba zprostit, pokud prokáže, že dohled nezanedbala.
- Rozsah potřebného dohledu se liší v závislosti od schopností a osoby opatrovance - nikdy nepůjde o nepřetržitý a bezprostřední dohled

- Pokud bude opatrovanec plně deliktně způsobilý a dozorčí osoba prokáže, že nezanedbala dohled, bude hradit škodu sám opatrovanec,
- Pokud bude odpovědný opatrovanec a zároveň dozorčí osoba dohled zanedbala, budou odpovědni oba společně a nerozdílně,
- Pokud opatrovanec nebude způsobilý, ale dozorčí osoba dohled zanedbala, bude hradit škodu tato osoba, přičemž regres vůči opatrovanci není přípustný,
- Pokud nebude opatrovanec odpovědný a zároveň dozorčí osoba prokáže, že dohled nezanedbala, půjde škoda k tíži poškozeného.

Promlčení

- Po dobu trvání opatrovnického poměru promlčecí lhůta neběží.

- **Actio libera in causa**
 - Pachatel trestného činu byl v době jeho páchání nepřičetný, avšak tuto nepřičetnost si buď způsobil záměrně, s cílem trestný čin spáchat (actio libera in causa dolosa - „napití se na kuráž“), nebo spáchal trestný čin z nedbalosti a tato nedbalost spočívá právě v tom, že se přivedl do nepřičetnosti (actio libera in causa culposa)
 - Obecná subjektivní odpovědnost – zaviněné způsobení škody
- **Bez ohledu na zavinění ve vztahu ke způsobení škody → § 2922 (rauschdelikt)**
 - Odpovědnost za **zaviněné uvedení se do stavu nepřičetnosti**, ale zavinění se nemusí vztahovat na způsobení škody (na rozdíl od actio libera in causa)
 - Škůdce odpovídá za škodu, i když není deliktně způsobilý
 - Společně a nerozdílně s ním odpovídá i osoba, která jej vlastní vinou do stavu nepřičetnosti uvedla.

Omezení svéprávnosti

- Jen omezení nikoliv úplné zbavení.
- Pouze rozhodnutím soudu.
- Soud musí uvést v jakém rozsahu je způsobilost člověka právně jednat dotčena.

Omezení svéprávnosti

- K omezení svéprávnosti lze přistoupit jen
 - V zájmu člověka, jehož se to týká,
 - Po jeho zhlédnutí
 - S plným uznáním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti
 - V úvahu musí být důkladně vzaty rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitost
- Pouze pro duševní poruchu, která není jen přechodná, pokud dosáhne takového stupně, že člověku brání v určitých záležitostech samostatně právně jednat
 - Nevyléčitelná choroba

- Rozhodnutí o omezení svéprávnosti se nijak nedotýká schopnosti dotčené osoby rozhodovat o sobě v mimoprávních otázkách, tj. v běžných záležitostech každodenního života (§ 64 OZ).
 - nejširším možným omezením svéprávnosti

Rozsah omezení svéprávnosti - příklady

- Oblast majetku
 - nakládání s majetkem vyšší hodnoty než ..., disponování s finanční částkou vyšší než ..., uzavírání smluv s vyšší hodnotou než ..., činit právní jednání, jejichž majetková hodnota je vyšší než ... apod.
 - částka by měla odpovídat schopnostem a dovednostem posuzovaného v okamžiku vynesení rozsudku.

- **„XY je omezen ve svéprávnosti tak, že není oprávněn činit právní jednání, jehož majetková hodnota je vyšší než 100 Kč“.**
 - Částka vymezuje, do jaké majetkové hodnoty jednotlivého právního jednání je člověk omezený ve svéprávnosti způsobilý samostatně právně jednat.
 - Částka určuje hranici, při jejímž překročení opatrovancovým samostatným jednáním je založena možnost namítání neplatnosti podle § 581 OZ věta první
 - Opatrovník může opatrovanci dát najednou k dispozici větší částku, než je částka určená v rozsudku
 - přiměřené riziko vs. újma → špatné rozhodnutí → posuzuje opatrovnícký soud
 - Částka nestanovuje volné peníze pro potřebu klienta, tzv. kapesné
 - Kapesné může vždy stanovit opatrovník pouze po sestavení podrobného rozpočtu a finančního výhledu.
 - Kapesné je vydáváno v částkách, frekvenci a způsobem, který si spolu dohodli.

- Pracovněprávní vztahy
 - např. právně jednat v pracovněprávních vztazích
- Osobní status
 - uzavírat manželství nebo registrovaného partnerství
- Jednání ve věcech dávek státní sociální podpory, jednání při vyřizování osobních dokladů nebo ve vztahu k informačnímu systému evidence obyvatel.
- Volební právo
- Oblast poskytování zdravotních služeb
 - např. rozhodovat o poskytnutí zdravotních služeb popř. důsledcích jejich poskytnutí s výjimkou běžných lékařských zákroků

- Důvod pro podání odvolání
 - nepřesná, nejasná formulace výroku
 - rozsah omezení neodpovídá schopnostem posuzovaného
- Odvolat se může každý z účastníků řízení, vč. opatrovníka.

- Omezení svéprávnosti je **dočasné**.
 - pokud jde o omezení v souvislosti s určitou záležitostí (např. koupě domu) je možné omezit pouze na **dobu nutnou pro její vyřízení**
 - pokud jde o omezení vymezením okruhu právního jednání, k nimž člověk není způsobilý, je možné omezit **na 3, resp. 5 let**
 - pokud bude v této době zahájeno řízení o prodloužení omezení, budou účinky původního rozhodnutí trvat i po dobu tohoto řízení, **max. po dobu 1 roku**

- Pokud se změní okolnosti, soud své rozhodnutí bezodkladně změní nebo zruší, i bez návrhu
- V rozhodnutí soud jmenuje opatrovníka.
- Přihlédne k přání opatrovance, jeho potřebě, podnětům blízkých osob – sledují-li jeho prospěch
- **Nelze jmenovat:**
 - osobu nezpůsobilou právně jednat
 - osobu, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy opatrovance
 - provozovatele zařízení, kde opatrovanec pobývá či které mu poskytuje služby
 - osobu závislou na takovémto zařízení

- Jedná-li opatrovanec samostatně, ačkoli nemohl jednat bez opatrovníka
 - jednání lze prohlásit za neplatné pouze, pokud opatrovanci působí újmu.
- Lze zachovat platnost právního jednání i v případě, kdy k obnovení v právech a povinnostech stran postačí soudní moderace.
- Neplatnost **lze zhojit** i dodatečným schválením jednání opatrovníka, případně schválením jednajícího, poté co nabyl svéprávnosti

Předběžné prohlášení

- „mentální závět“
- **Umožňuje v očekávání vlastní nezpůsobilosti** právně jednat, tj. projevit závazně svoji vůli, aby **záležitosti byly spravovány určitým způsobem**, nebo aby se **určitá osoba stala jeho opatrovníkem**
 - soud je prohlášením vázán, omezí se jen na přezkum, zda je osoba způsobilá být opatrovníkem, zda nehrozí konflikt zájmů
- Forma
 - veřejná listina
 - soukromá
 - 2 svědci (nesmí mít na obsahu zájem, nesmí být nevidomí, neslyšící, němí, znalí daného jazyka)

- Je-li prohlášení nebo odvolání neplatné, např. pro nedostatek formy, soud vezme takové prohlášení v úvahu, nelze-li pochybovat o vůli toho, kdo jej učinil
 - Soud vyvine potřebné úsilí, aby zjistil názor člověka, o jehož prohlášení rozhoduje
- Pokud se prohlášení týká jiné **záležitosti než povolání opatrovníka** a je-li účinnost vázána na **podmínku** – rozhodne o splnění této podmínky **soud**
- V případě, že se **změní okolnosti zjevně tak podstatným způsobem**, že člověk, by za takových okolností prohlášení neučinil, nebo by jej učinil s jiným obsahem, **soud takové prohlášení změní nebo zruší**, pokud by jinak tomuto člověku hrozila závažná újma

Nápomoc při rozhodování

- Potřebuje-li člověk nápomoc při rozhodování, protože mu v tom **duševní porucha působí obtíže**, i pokud **není omezen ve svéprávnosti**, může si s podpůrcem ujednat poskytování podpory
 - podpůrců může být i více
- Smlouvou o nápomoci se podpůrce zavazuje podporovanému, že bude s jeho souhlasem přítomen při jeho právních jednáních, že mu zajistí potřebné údaje a sdělení a že mu bude nápomocen radami
- Podpůrce na rozdíl od opatrovníka nejedná namísto osoby se zdravotním postižením, ale jedná současně s ní – **nejedná se o zastoupení**
- K účinnosti smlouvy je třeba **schválení soudem**

- Není-li smlouva uzavřena v písemné formě, je nutné, aby strany projevily vůli uzavřít smlouvu před soudem
 - soud smlouvu neschválí, odporují-li zájmy podpůrce zájmům podporovaného
- Odpůrce nesmí ohrozit zájmy podporovaného nevhodným ovlivňováním, ani se na úkor podporovaného bezdůvodně obohatit
- Podpůrce postupuje při plnění svých povinností v souladu s rozhodnutími podporovaného
- Pokud podporovaný právně jedná v písemné formě, může podpůrce připojit svůj podpis s uvedením své funkce, popřípadě i s údajem o podpoře, kterou podporovanému poskytl
- Podpůrce má i právo namítat neplatnost právního jednání podporovaného

Zastoupení členem domácnosti

- Pokud duševní porucha brání zletilému samostatně právně jednat a pokud nemá jiného zástupce, může ho zastupovat jeho **potomek, předeek, sourozenec, manžel, partner** nebo **osoba**, která se zastoupeným žila před vnikem zastoupení **ve společné domácnosti alespoň 3 roky**
- Zástupce dá zastoupenému na vědomí, že ho bude zastupovat, a srozumitelně mu vysvětlí povahu a následky zastoupení
 - odmítne-li to člověk, který má být zastoupen, zastoupení nevznikne
 - k odmítnutí postačí schopnost projevit přání
- Ke vzniku zastoupení **nutné schválení soudu**
- Před vydáním rozhodnutí soud vyvine potřebné úsilí, aby zjistil názor zastoupeného
- Zástupce dbá o ochranu zájmů zastoupeného a naplňování jeho práv

- Zastoupení se vztahuje na obvyklé záležitosti, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného
- Zástupce však není oprávněn udělit souhlas k zásahu do duševní nebo tělesné integrity člověka s trvalými následky
- Zástupce může nakládat s příjmy zastoupeného v rozsahu potřebném pro obstarání obvyklých záležitostí, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného
 - s peněžními prostředky na účtu zastoupeného však může nakládat jen v rozsahu nepřesahujícím měsíčně výši životního minima jednotlivce

- Má-li zastoupený více zástupců, postačí, pokud jedná jeden z nich
- Jedná-li však vůči další osobě více zástupců společně a odporují-li si, nepřihlíží se k projevu žádného z nich.
- Zastoupení **zaniká**, pokud se jej **zástupce vzdá** nebo **pokud zastoupený odmítne**, aby ho zástupce dále zastupoval
 - k odmítnutí postačí schopnost projevit přání
- Rovněž zaniká, **pokud soud jmenuje zastoupenému opatrovníka**
- Je-li uzavřena smlouva o nápomoci, zanikne zastoupení účinností smlouvy v tom rozsahu, v jakém je zastoupený způsobilý právně jednat

Typy opatrovnictví

- **Omezení svéprávnosti v konkrétně definované oblasti**
 - § 465 OZ
- **Opatrovnictví bez omezení svéprávnosti**
 - § 465 odst. 1, § 469 odst. 1 OZ
- **Opatrovník pro správu jmění**
 - nejedná se o zvláštní typ opatrovníka, ale o vymezení jeho pravomocí
 - předmětem jeho činnosti by měla být správa jmění člověka
- **Kolizní opatrovník**

Jmenování opatrovníka

- Soud jmenuje opatrovníka zejména tomu
 - Kdo to potřebuje k ochraně svých zájmů (nebo vyžaduje-li to veřejný zájem)
 - Koho ve svéprávnosti omezil
 - O kom není známo, kde pobývá
 - Neznámému člověku zúčastněnému při určitém právním jednání
 - Komu, jehož zdravotní stav mu působí obtíže při správě jmění nebo hájení práv

Kdo se může stát opatrovníkem

- Výběr opatrovníka by měl zohledňovat **názor a přání člověk** (§ 471 odst. 1 OZ)
- Opatrovníkem může být ustanovena osoba, která
 - S ustanovením vyjádří souhlas nebo
 - Ustanovení sama navrhne
- Jde o
 - Osobu, kterou navrhl opatrovanec
 - Příbuzného nebo jinou osobu opatrovanci blízkou, která osvědčí o opatrovance dlouhodobý a vážný zájem a schopnost projevovat jej i do budoucna
 - Jinou osobu, která splňuje podmínky pro to, aby se stala opatrovníkem
 - Veřejného opatrovníka

Opatrovnictví

- **Fyzický opatrovník**
 - FO - zpravidla osoba blízká
 - opatrovnictví vykonává zdarma, byť zákon umožňuje jí za správu jmění přiznat odměnu
- **Veřejný opatrovník**
 - Obec, kde má člověk bydliště, nebo obcí pověřenou organizaci (právnícká osoba zřízená obcí k plnění úkolů tohoto druhu).
 - Opatrovnictví vykonává k tomu pověřený pracovník
 - Přichází na řadu až ve chvíli, kdy nemá zájem nikdo mezi příbuznými a blízkými člověka tuto funkci vykonávat a není nalezen jiný vhodný kandidát na opatrovnictví
 - Jmenování veřejného opatrovníka není vázáno na souhlas obce.
- **Profesionální opatrovník**
 - FO vykonávající opatrovnictví z vlastní vůle a za odměnu
 - V ČR nevyužíván

Fyzická osoba opatrovníka

- Opatrovníka jmenuje soud již v rámci řízení o omezení svéprávnosti
- Soud určí rozsah opatrovníkových práv a povinností
- Opatrovníkem je
 - Zletilá svéprávná FO (obligatorně)
 - Trestní bezúhonnost, stabilní finanční zázemí - základní finanční gramotnost
- Opatrovník by měl být schopen zjišťovat přání člověka a jednat podle nich, pokud je to možné.

- Opatrovníkem **nemůže** být
 - Osoba nezpůsobilá právně jednat = nesvéprávná
 - Osoba, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy opatrovance
 - Provozovatel zařízení, kde opatrovanec pobývá nebo které mu poskytuje služby, nebo osobu závislou na takovém zařízení

Veřejný opatrovník

- Pokud není možné člověku s omezením svéprávnosti ustanovit opatrovníka z řad příbuzných nebo blízkých osob (§ 471 OZ)
- Jde o
 - Obec, kde má člověk bydliště (trvalý pobyt není podmínkou)
 - Místo, kde se zdržuje člověk s úmyslem žít tam trvale
 - Kde má majetek/naposledy měl bydliště
 - PO zřízenou touto obcí k plnění úkolů tohoto druhu
- Jmenování **není vázáno na souhlas** obce.
- Obec se o svém jmenování opatrovníkem dozví doručením
 - Usnesení o zahájení řízení ve věcech opatrovnictví člověka
 - Usnesení o přibrání obce jako účastníka do řízení ve věcech opatrovnictví člověka.

- Veřejné opatrovnictví na základě zákonného přechodu opatrovnictví
 - v případě smrti opatrovníka
 - odvoláním opatrovníka
- Dokud jiný právní předpis nestanoví něco jiného (zákon o opatrovnictví), přechází opatrovnictví v uvedených případech na obec, na jejímž území má opatrovanec bydliště
- Obec se stává opatrovníkem aniž by o tom musel nejprve rozhodovat soud.
- Opatrovnictví nad člověkem vykonává až do té doby, než soud rozhodne o jmenování jiného opatrovníka člověku. Kdo je oprávněn jednat.

- Výkon funkce veřejného opatrovníka obcí je výkonem **přenesené působnosti**.
- Obec navenek zastupuje starosta nebo jím pověřený zaměstnanec (zařazený do obecního úřadu) a ten pak vykonává činnosti opatrovníka.
- Na pověřených obecních úřadech a obecních úřadech obcí s rozšířenou působností (tzv. obcí II. a III. typu) je většinou agenda opatrovnictví svěřena sociálním pracovníkům nebo specializovaným úředníkům pro výkon veřejného opatrovnictví.
- Na obcích tzv. I. typu zpravidla výkon opatrovnictví zajišťuje starosta obce.
- Možná **delegace** na úředníka obce:
 - **Pověřením** pracovníka k výkonu opatrovnictví nad konkrétním člověkem.
 - Svěřením výkonu opatrovnictví organizačním řádem určitému odboru, kdy je výkon opatrovnictví součástí pracovní náplně pracovníků daného odboru.
- Myslet na **zastupitelnost** v případě nemoci/dovolené apod.

Právní úprava

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
 - ustanovení § 456 a následující
 - ustanovení o zákonném zastoupení a opatrovnictví § 457 - 464 OZ
 - ustanovení o obecných pravidlech týkajících se zastoupení § 436 - 440 OZ
 - oblast svéprávnosti § 61 - 65 OZ apod.
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších změn
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů
- **Chybí shrnující úprava veřejného opatrovnictví – legislativní proces**

Činnost opatrovníka

- **Respekt k vůli a přáním opatrovance.**
- Opatrovník nerozhoduje za opatrovance, namísto něj, ale **rozhoduje spolu s ním**, případně **podle jeho vůle**.
- Ustanovení § 467 OZ
 - (1) Opatrovník při plnění svých povinností naplňuje opatrovancova právní prohlášení a dbá jeho názorů, i když je opatrovanec projevil dříve, včetně přesvědčení nebo vyznání, soustavně k nim přihlíží a zařizuje opatrovancovy záležitosti v souladu s nimi. Není-li to možné, postupuje opatrovník podle zájmů opatrovance.
 - (2) Opatrovník dbá, aby způsob opatrovancova života nebyl v rozporu s jeho schopnostmi a aby, nelze-li tomu rozumně odporovat, odpovídal i zvláštním opatrovancovým představám a přáním.

- Jednání proti vůli opatrovance
 - konflikt zájmu → soud → kolizní opatrovník (§ 460 OZ)
 - princip proporcionality

- Opatrovník zastupuje opatrovance při právních jednáních, k nimž není způsobilý
 - pokud by jednal opatrovanec sám
 - může být jeho jednání prohlášeno za **neplatné**
 - považuje se právní jednání za **platné**, pokud je **schválí opatrovník**
 - považuje se právní jednání za **platné**, pokud **je schválí člověk** poté, co **nabude plné svéprávnosti**

Neplatnost právních jednání

- Na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné (§ 574 OZ).
- Neplatným právním jednáním může být
 - jednání postrádající některou z náležitostí vůle či formy,
- Podle § 65 odst. 1 OZ - může soud prohlásit jednání člověka omezeného ve svéprávnosti neplatným pouze tehdy, kdy se prokáže, že si jím člověk způsobil újmu.
- Neplatné může být i jednání opatrovníka

- Obecné povinnosti opatrovníka vycházejí - § 466 OZ.
- **1)** K povinnostem opatrovníka náleží udržovat s opatrovancem vhodným způsobem a v potřebném rozsahu pravidelné spojení, projevovat o opatrovance skutečný zájem, jakož i dbát o jeho zdravotní stav a starat se o naplnění opatrovancových práv a chránit jeho zájmy.
- **2)** Rozhoduje-li opatrovník o opatrovancových záležitostech, vysvětlí opatrovanci srozumitelně povahu a následky rozhodnutí.

- Konkrétní rozsah pravomocí - soudní rozhodnutí.
- Každý opatrovník je povinen
 - udržovat s opatrovancem vhodným způsobem a v potřebném rozsahu pravidelné spojení,
 - projevovat o opatrovance skutečný zájem
 - dbát na zdravotní stav opatrovance
 - starat se o naplnění opatrovancových práv a chránit jeho zájmy
 - vysvětlovací povinnost
 - naplňovat při výkonu opatrovnictví opatrovanceva právní prohlášení a dbát jeho názorů, i když je opatrovanec projevil dříve
 - dbát, aby způsob opatrovanceva života nebyl v rozporu s jeho schopnostmi a aby odpovídal i zvláštním opatrovancovým představám a přáním, nelze-li tomu rozumně odporovat.

Zásah do integrity – zdravotní stav

- Zásah do integrity opatrovance
 - **běžné zásahy**
 - rozhoduje sám opatrovanec
 - zásah do integrity **bez závažných následků**
 - rozhoduje opatrovník
 - zásah do integrity se **závažnými následky**
 - nutný souhlas opatrovnické rady (soudu, pokud není op. rada ustavena)
 - zásah do integrity způsobem zanechávajícím trvalé, neodvratitelné a vážné následky nebo způsobem spojeným s vážným nebezpečím pro život nebo zdraví
 - nezbytný souhlas soudu
- Je-li život v náhlém a patrném nebezpečí, lze okamžitě zakročit

- opatrovník není oprávněn za zastoupeného právně jednat v záležitostech
 - týkajících se vzniku a zániku manželství,
 - výkonu rodičovských povinností a práv,
 - pořízení pro případ smrti (a jeho odvolání),
 - prohlášení o vydědění (a jeho odvolání).
- při střetu zájmu zastoupeného a opatrovníka
→ soud ustanoví **kolizního opatrovníka**

- opatrovník vykonává **běžnou správu jmění** (neběžná vyžaduje schválení soudem)
 - v běžných věcech **samostatně**
 - **se souhlasem opatrovnické rady** (není-li se souhlasem soudu)
 - změna bydliště opatrovance,
 - umístění opatrovance do uzavřeného ústavu nebo podobného zařízení v případě, kdy to zdravotní stav opatrovance zjevně nevyžaduje,
 - zásah do integrity opatrovance, nejedná-li se o zákroky bez závažných následků
 - nabytí nebo zcizení majetku v hodnotě převyšující částku odpovídající stonásobku životního minima jednotlivce, jež je stanoveno zákonem o životním a existenčním minimu (341 tis.),
 - nabytí nebo zcizení majetku převyšující jednu třetinu opatrovanceva majetku, ledaže tato třetina představuje hodnotu jen nepatrnou,
 - přijetí nebo poskytnutí zápůjčky, úvěru nebo jistoty v hodnotách uvedených v předchozích dvou bodech.

- se souhlasem soudu (soud si vyžádá vyjádření opatrovnické rady)
 - souhlas se změnou osobního stavu opatrovance,
 - závazání opatrovance k plnění některému z členů opatrovnické rady nebo osoby tomuto členu blízké,
 - nabytí/zcizení/zatížení nemovité věci, obchodního závodu opatrovance (pro opatrovance) či podílu věci/závodu
 - to neplatí, jedná-li se o nabytí účastnických nebo podobných cenných papírů zajišťujících bezpečný výnos),
 - uzavření za opatrovance smlouvy zavazující ho k trvajícimu nebo opakovanému plnění na dobu delší než tři roky
 - odmítnutí dědictví nebo jiného plnění z pozůstalosti,

- zavázání opatrovance k bezúplatnému plnění jiné osobě
 - ledaže se jedná o dar poskytnutý k obvyklé příležitosti podle zásad slušnosti v přiměřeném rozsahu a opatrovanec je schopen úsudku a projevil s darem souhlas
- nabytí nebo zcizení majetku v hodnotě přesahující částku odpovídající pětisetnásobku životního minima jednotlivce, jež je stanoveno zákonem o životním a existenčním minimu.
- nabytí nebo zcizení majetku převyšující jednu polovinu opatrovanceva majetku,
 - ledaže tato polovina představuje hodnotu jen nepatrnou a nejedná se o věc, která je pro opatrovance věcí zvláštní obliby,
- přijetí nebo poskytnutí půjčky, úvěru nebo jistoty ve výši uvedené v předchozích dvou bodech.
- v dalších neběžných věcech se souhlasem soudu

Darování

- § 2067 OZ
- Darování osobě, která provozuje zařízení, kde se poskytují zdravotnické nebo sociální služby, anebo osobě, která takové zařízení spravuje nebo je v něm zaměstnána, je **neplatné**, stalo-li se v době, kdy dárce byl v péči takového zařízení nebo jinak přijímal jeho služby
 - Výjimka - je-li obdarovaný osobou dárce **blízkou**

Pořízení pro případ smrti

- § 1493 OZ
- Pořídil-li zůstavitel pro případ smrti v době, kdy byl v péči zařízení, kde se poskytují zdravotnické nebo sociální služby, nebo kdy jinak přijímal jeho služby, a povolal-li za dědice nebo odkazovníka osobu, která takové zařízení spravuje nebo je v něm zaměstnána nebo v něm jinak působí, je povolání těchto osob za dědice nebo odkazovníka **neplatné**
 - Závěť ve formě veřejné listiny

Opatrovnická rada

- Kolektivní konzultativní a kontrolní orgán
- Může být ustanovena, pokud požádá
 - Opatrovanec
 - Osoba opatrovanci blízká.
 - Navrhnout svolání schůze k ustavení opatrovnické může i právnická osoba, jejíž hlavní činnost spočívá v péči o osoby se zdravotním postižením a ochraně jejich zájmů
- Ustavující schůzi svolává opatrovník do 30 dnů od obdržení žádosti

- Schůze se může zúčastnit (bez ohledu na pozvání)
 - Opatrovanec,
 - Každá osoba opatrovanci blízká
- Každý účastník má jeden hlas
- Je-li přítomno alespoň pět osob → lze hlasovat o vzniku opatrovnické rady

- Opatrovnická rada
 - Musí mít alespoň 3 členy
 - Osvědčí dlouhodobý a vážný zájem o opatrovance a schopnost projevat jej i do budoucna
 - Zájmy člena neodporují zájmům opatrovance
 - Členem nesmí být opatrovník
 - Může být právnická osoba
 - Jejíž hlavní činnost spočívá v péči o osoby se zdravotním postižením a ochraně jejich zájmů,
 - Působí v české republice nepřetržitě alespoň tři roky
 - Byla s opatrovancem v pravidelném spojení alespoň tři měsíce

- O volbě členů rady vyhotoví zápis zapisovatel určený přítomnými
- Zápis se doručí opatrovníkovi a soudu
- Člen volen na dobu neurčitou
- Členství končí
 - Odstoupením člena ze své funkce
 - Odstoupení je účinné doručením písemného oznámení opatrovníku a soudu
 - Dalším členům rady se odstoupení jen oznámí
 - Odvoláním člena rozhodnutím soudu
 - Závažné nebo opakované porušení povinnosti člena rady
 - Ztráta zájmu o opatrovance
 - Opakovaný rozpor zájmů člena rady se zájmy opatrovance
- O odvolání soud rozhoduje
 - Na návrh – podává jej opatrovník nebo kterákoliv z osob oprávněných k účasti na schůzi
 - Z vlastního podnětu soudu

- **Jednání opatrovnické rady**
 - alespoň jednou ročně
 - svolává předseda nebo opatrovník (pokud nesvolají, může ji svolat kterýkoliv člen, popřípadě soud na návrh osoby, která osvědčí vážný zájem o opatrovance, anebo soud i bez návrhu)
 - na jednání může být přizván opatrovník i opatrovanec
 - usnášeníschopná je za přítomnosti většiny členů (v případě tříčlenné musí být přítomni všichni 3)
 - rozhodnutí se přijímá většinou přítomných členů
 - ze zasedání musí být vyhotoven zápis, který předseda doručí opatrovníkovi a soudu

- Opatrovník má právo
 - Na doručení zápisu o volbě členů opatrovnické rady
 - Navrhnout prohlásit volbu za neplatnou
 - Navrhnout odvolání člena opatrovnické rady
 - Účastnit se jednání opatrovnické rady
 - Na doručení zápisu z jednání opatr. rady
 - Navrhnout soudu, aby rozhodnutí opatr. rady zrušil a nahradil je svým rozhodnutím
 - Návrh musí být podán do 15 dnů od přijetí rozhodnutí opatr. Rady

- Opatrovník má povinnost
 - Svolat ustavující schůzi opatr. Rady tak, aby se konala do 30 dnů od obdržení žádosti
 - Vyhotovit soupis jmění do dvou měsíců od jmenování
 - Každoročně do 30. června vyhotovit vyúčtování správy jmění (pokud není dohodnuto, že předloží dříve)
 - Doručit vyúčtování opatrovanci, opatrovnické radě a soudu
 - Doručit konečné vyúčtování správy jmění v případě skončení funkce opatrovníka

Opatrovnický soud

- Okresní soud, u nějž je vedeno řízení o svéprávnosti.
- Obecný soud posuzovaného s výjimkou situací, kdy je člověk umístěn ve zdravotním ústavu nebo zařízení dle § 84 zřs, tj. Bez svého souhlasu
 - Přenesení přípustnosti z důvodu vhodnosti
- Činnost soudu
 - Rozhoduje o svéprávnosti
 - Jmenuje a odvolává opatrovníka.
 - Vydává listinu o jmenování opatrovníka.
 - Přezkoumává svéprávnost
 - Vykonává dohled nad řádným plněním povinností opatrovníka (§ 48 ZŘS).
 - Schvaluje právní jednání, která za opatrovance nemůže učinit opatrovník samostatně či se souhlasem opatrovnické rady.
 - Schvaluje zásahy do tělesné integrity opatrovance se závažnými následky.
 - Vykonává činnosti související s ustanovením a činností opatrovnické rady (§ 472 a násl. OZ).

Odpovědnost opatrovníka

- V případě zanedbaní povinného dohledu – viz slide „deliktní způsobilost“
- Škoda způsobená **zaviněním** opatrovanci
 - **Majetková škoda** při hospodaření s majetkem – porušení povinnosti „péče řádného hospodáře“ (§ 1411 OZ)
 - **Škoda se nahrazuje**
 - Uvedením do předešlého stavu,
 - Pokud to není možné, uhrazením výše skutečné škody (+ ušlého zisku) v penězích (§ 2951 odst. 1 a § 2962 OZ).
 - **Škoda na zdraví opatrovance**
 - Bolestné
 - Náhrada nákladů vynaložených na léčbu (§ 2960 OZ), ztížení společenského uplatnění (§ 2958 OZ), náhrada za ztrátu důchodu (§ 2964 OZ).
 - **Nemajetková újma, včetně duševních útrap** (§ 2965 OZ)

- **Škoda při porušení povinností vyplývající z občanského zákoníku, či pracovních předpisů**
 - Povinnost podávat pravidelnou, či závěrečnou zprávu
 - Důsledky - změna opatrovníka, pořádková pokuta (§ 53 OSŘ).
- **Odpovědnost za přestupky a trestní činy**
 - Přestupek - škoda nepřesáhne výši 5.000 Kč
 - Trestněprávní odpovědnost - zpronevěra, neoprávněné užívání cizí věci, neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru, porušení povinnosti při správě cizího majetku, či týrání svěřené osoby
 - Opatrovník je odpovědný za neoznámení, či nepřekažení trestního činu (§ 367 a § 368 TZ)

- Za škodu odpovídá opatrovník = **obec** (zaměstnanec odpovídá jen v rámci pracovního práva)
- **Pojištění**
 - Soud může opatrovníkovi pojištění uložit (§ 465 odst. 2 oz).
 - Obec pojištěna na škodu způsobenou při výkonu přenesené působnosti
 - Vztahuje se pojistka i na výkon veřejného opatrovnictví?

Odměna

- Odměna za výkon funkce opatrovníka – není
 - Výjimka – správa jmění
 - Soud může přiznat odměnu, při jejímž stanovení přihlíží k nákladům správy, k hodnotě spravovaného majetku a k výnosům z něho, jakož i k časové i pracovní náročnosti správy.

Skončení opatrovnictví

- Skončení opatrovnictví
 - Smrtí opatrovance
 - Nabytím plné svéprávnosti osoby
 - Smrtí opatrovníka
 - Odvoláním opatrovníka
 - Soud opatrovníka odvolá, pokud o to požádá opatrovník, nebo v případě, že opatrovník neplní své povinnosti.

Praktická stránka výkonu veřejného opatrovnictví

Převzetí opatrovnictví

- Převzetí opatrovnictví
 - od rozhodnutí o jmenování opatrovníkem (resp. od okamžiku přechodu opatrovnictví) do úvodní zprávy opatrovnickému soudu
 - cca 2 měsíce

Spisová dokumentace

- § 17 SŘ
- V každé věci se zakládá spis.
- Spis tvoří zejména
 - podání,
 - protokoly,
 - záznamy,
 - písemná vyhotovení rozhodnutí a
 - další písemnosti, které se vztahují k dané věci.
- V řízení nelze zohlednit podklady, které nejsou součástí spisu, resp. nebyly pořízeny ve vazbě na probíhajícího řízení.
- Závěr č. 38 ze zasedání poradního sboru ministra vnitra ke správnímu řádu ze dne 10.4.2006 :
 - Při nahlížení do spisu je třeba podle § 38 odst. 1 správního řádu umožnit účastníkům řízení a jejich zástupcům nahlédnutí i do písemností obsahujících obchodní tajemství, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak

- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
 - Vedení spisu,
 - Nečinnost správního orgánu,
 - Nahlížení do spisu,
 - Stížnost,
 - Podjatost úřední osoby apod.

- Písemný spis opatřený spisovou značkou a vedený ve spisové službě (archivace a skartace - viz zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě)
- Spis obsahuje veškerou dokumentaci, která se týká téže věci:
 - označení spisovou značkou,
 - arch s obsahem spisu,
 - označení oprávněné úřední osoby,
 - skartační znak a lhůtu,
 - úvodní list spisu s přehledem základních informací o opatrovanci
 - jméno, adresa trvalého a skutečného pobytu, datum narození, rodinný stav, děti, rodinní příslušníci, informace o případné opatrovnické radě, ošetřující lékaři, další údaje,

- rozhodnutí soudu,
- listina opatrovníka s výčtem oblastí, ve kterých je veřejný opatrovník oprávněn opatrovaného zastupovat
- **pověření** konkrétního zaměstnance k výkonu funkce veřejného opatrovníka v případě, že starosta obce deleguje výkon opatrovnictví na úředníka – zaměstnance obce.
 - Pověření může obsahovat více jak 1 zaměstnance (zástupce)
- průkaz zaměstnance, kterým obec vybaví veřejného opatrovníka,
- dokumentace související s výkonem veřejného opatrovnictví

- Obec jako veřejný opatrovník se prokazuje **LISTINOU OPATROVNÍKA**, kterou mu vystaví příslušný soud.
- Soud listinu opatrovníka vystaví po nabytí právní moci rozhodnutí jmenování obce opatrovníkem
 - Při přechodu opatrovnictví si obec listinu opatrovníka vyžádá u příslušného soudu
- Konkrétní osoba pověřené výkonem veřejného opatrovnictví:
 - starosta (primátor),
 - starostou pověřený zaměstnanec obce – **POVĚŘENÍ** k výkonu veřejného opatrovnictví nad konkrétním člověkem,
 - pracovník odboru určený organizačním řádem – **SLUŽEBNÍ PRŮKAZ**, na kterém je uvedeno jméno a příjmení pracovníka, fotografie a číslo průkazu s poznámkou, že je pověřen k výkonu veřejného opatrovnictví za danou obec.

- **Zmapování** opatrovancovy celkové životní situace
- **Převzetí správy jmění** opatrovance
 - zpravidla hlavní částí výkonu opatrovnictví
- **Soupis spravovaného jmění**
 - Jmění osoby = majetek a dluhy (§ 495 OZ).
 - Předání soudu, opatrovanci, opatrovnické radě (§ 485 odst. 1 OZ)
 - Opatrovanec musí být přiměřeně informovat o stavu jmění, plánu hospodaření s financemi apod.
 - Specializovaný formulář/libovolná forma

- do dvou měsíců od jmenování
- Vyúčtování jmění
 - každoročně vždy do 30. června
 - doručuje se opatrovanci, opatrovnické radě a soudu
- Mimořádného vyúčtování
 - na základě rozhodnutí soudu na návrh opatrovance nebo opatrovnické rady (musí existovat důležitý důvod)
- Konečné vyúčtování
 - při ukončení opatrovnictví

- U každého dluhu je vhodné evidovat
 - Osobu věřitele (postoupení pohledávky)
 - Výši jistiny a příslušenství, včetně úhrad
 - Způsob uhrazení, včasnost úhrady, dohoda s věřitelem (například o splátkovém kalendáři)
 - Další podmínky a sankce
 - Okamžik vzniku dluhu
 - Dobu splatnosti
 - V jaké fázi se dluh nachází

- Příjmy

- zajistit kontrolu nad příjmy (výplata dávek, zvýšení, uplatnění nároku na dávku apod.), bankovními účty

- Výdaje

- Pravidelné (Měsíční/čtvrtletní/roční) – ubytování, jídlo, léky, drogerie, soc. služba, telefon, daně, spoření, pojištění aj.,
- Nepravidelné – oblečení, cestování, zábava aj.,
- Nezbytné - bydlení, jídlo, léky a lékařská péče, výživné, splácení dluhů,
- Zbytné – ostatní

Výkon opatrovnictví

- Princip normality
- Pravidelnost
- Správa jmění opatrovance
 - Prostá správa prováděná s péčí řádného hospodáře
 - Obvyklé hospodaření
 - Sestavení rozpočtu a sledování toku peněz
 - Souhrn příjmů a výdajů opatrovance

Kontrola výkonu veřejného opatrovníka

- Primárně soud
 - Pravidelně, minimálně jednou ročně
- Krajský úřad
 - V přenesené působnosti
 - Zákon o kontrole (zákon č. 255/2012 Sb.)
 - Písemný protokol
 - Povinnost splnit úkol stanovený zákonem, nebo provést nápravu nezákonného postupu nebo i jiných nedostatků (lhůta)
 - Povinnost informovat kontrolní orgán o splnění úkolu či nápravě věcí
 - Námitky do 15 dnů
 - Kontrola spisové dokumentace
- Správní úřady

- Veřejný ochránce práv
 - Každý může podat podnět, stížnost na činnost veřejného opatrovníka
 - VOP je povinen, bude-li podání splňovat další předpoklady stanovené zákonem, se touto stížností zabývat.
 - Šetření VOP - studium potřebných dokumentů a zjišťování dalších informací od různých subjektů
 - Výsledek – stanovisko
- Opatrovnická rada, je-li ustavena
 - § 472-485 OZ

Děkuji za pozornost! 😊

- Zdroje:

- Durajová, Z., Machová, Z., Nosková, A., Rittichová, B., Vrabcová, M. *Metodika výkonu veřejného opatrovnictví* [online]. Hradec Králové: Krajský úřad Královehradeckého kraje, 2017 [cit.1. 6. 2018]. Dostupný z: http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/krajsky-urad/socialni-oblast/verejne-opatrovnictvi/Metodika-verejneho-opatrovnictvi_final_13_2_2018.pdf.
- *Metodika výkonu opatrovnictví* [online]. Praha: INSTAND z. ú., institut pro podporu vzdělávání a rozvoj kvality ve veřejných službách, 2015 [cit.1. 6. 2018]. Dostupný z: https://www.instand.cz/dokumenty/metodika-vykonu-opatrovnictvi_201507211422189.pdf.
- Vočka, Z. *Svéprávnost a opatrovnictví* [online prezentace]. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje, 2014 [cit.1. 6. 2018]. Dostupný z: <https://www.kr-olomoucky.cz/download.html?id=20415>.
- Soubor materiálů dostupný z: <https://www.kr-olomoucky.cz/verejny-opatrovnik-cl-3519.html>.